

İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi

The Issue of Migration in Yüksel Pazarkaya's Book of Residence Permit

Emek YILMAZ¹

Bahçeşehir, Yabancı Diller Yüksek Okulu

Seçil ALACA²

İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu

ABSTRACT

In the early 1960s, Germany demanded employees from various countries including Turkey in order to meet the deficiency in the employment. As such, labor migration from Turkey to Germany commenced in accordance with mutual agreements. These migrant workers, most of whom were in dire conditions, encountered plenty of problems. Turkish identity, which has become an important part of Germany with the total population of Turkish workers as well as their families, was not limited to the field of labor. Some of them penned the difficulties that they experienced, thus leading to the emergence of a new branch of literature which would later be named as “immigrant literature”. The workers of immigrant literature presented realistic insights as to the encounter of Turks with the reality of Germany, their lives in Germany together with their dilemmas, their efforts to hold onto the place and the time period, their aspirations, alienation, loneliness and exclusion in both individual and social contexts. Thus, immigration to Germany creates its own unique literature in the characteristic of a documentary. One author to have examined migrant workers and the problems they faced is Yüksel Pazarkaya who is among the pioneers of the first period immigrant literature and who defined migration as “not turning to the language of wild” and “strangeness”. This study aimed to identify the traces of migration in Pazarkaya’s stories. The reflection of migration into the literature and the references to the definition of migration through his story book named “Residence Permit” will be examined in this study.

Key Words: Immigration, literature of immigration, immigration and literature, Immigrating Germany, story

---

ARTICLE INFO

Received: 10.07.2019

Revision received:

21.10.2019

Accepted: 22.10.2019

Published online:

27.10.2019

---

¹ Emek Yılmaz, Bahçeşehir Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu – Uzman E-mail: emekyilmz@gmail.com

² Seçil Alaca, İstanbul Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Okutman E-mail: secilalaca@gmail.com

Yüksel Pazarkaya'nın "Oturma İzni" Adlı Öykü Kitabında Göç Meselesi

Emek YILMAZ¹

Bahçeşehir, Yabancı Diller Yüksek Okulu

Seçil ALACA²

İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu

ÖZET

1960'lı yıllarında başında Almanya işçi açığını kapatmak için Türkiye'nin de içinde bulunduğu pek çok ülkeden işçi talebinde bulundu. Karşılıklı anlaşmalar doğrultusunda Türkiye'den Almanya'ya kitleler hâlinde işçi göçü başlamış oldu. Türkiye'den Almanya'ya göçen çoğu zor şartlarda işçi olan göçmenler pek çok sorun ile karşılaştı. Türk işçilerin ve doğal olarak ailelerinin oluşturduğu toplam nüfusla birlikte Almanya'nın önemli bir parçası hâline gelen Türk kimliği, yalnızca iş gücü sahasıyla sınırlı kalmadı. Bazıları yaşadıkları sorunları kaleme alarak sonrasında 'göçmen edebiyatı' diye adlandırılacak yeni bir edebiyat kolunun doğmasını sağladılar. Göçmen edebiyatı yazarları Türklerin Almanya gerçeğiyle karşılaşmalarını ve Almanya'daki yaşamlarını; ikileleriyle, mekâna ve zamana tutunma çabalarıyla, özlemleriyle, yabancılıklarıyla, yalnızlıklarıyla, dışlanmışlıklarıyla hem bireysel hem de toplumsal çerçevede gerçekçi bir düzlemde ortaya koyarlar. Böylece Almanya'ya göç, belgesel niteliğinde kendine özgü bir edebiyat yaratır. Göçmen işçiler ve onların yaşadıkları sorunları irdeleyen yazarlardan biri de göçmenliği, 'yabanın diline dili dönmek' ve 'gariplik' olarak da tanımlayan Yüksel Pazarkaya'dır. Bu çalışmada Pazarkaya'nın öykülerindeki göç ve izlerinin tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Birinci dönem göçmen edebiyatı yazarlarından olan Pazarkaya'nın 'Oturma İzni' adlı öykü kitabı üzerinden göçün edebiyatı yansıması ve yazarın göçmenlik olgusunu tanımladığı göndergeler incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, göçmen edebiyatı, edebiyat ve göç, Almanya'ya göç, öykü.

MAKALE BİLGİSİ

Alınma Tarihi: 10.07.2019
Düzeltilmiş hali alınma tarihi: 21.10.2019
Kabul Edilme Tarihi: 22.10.2019
Çevrimiçi yayınlanma tarihi: 27.10.2019

---

¹ Emek Yılmaz, Bahçeşehir Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu – Uzman E-mail: emekylmz@gmail.com

² Seçil Alaca, İstanbul Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Okutman E-mail: secilalaca@gmail.com

Giriş

Göç, insanların var olduğu gündün beri toplumların yüzleştiği; sosyoloji, ekonomi, politika, edebiyat ve pek çok alanda insanı etkileyen sosyal bilimsel bir konudur. Göç eden kadar göç edilen yerde yaşayanların da hayatını etkileyen göç olgusu tüm toplumları ve toplumbilimcileri etkileyen en önemli süreçlerden biridir. Türkiye de hem göç alan hem de göç veren bir ülkedir.

“1960’ların başında Almanya’ya başta iş gücü olmak üzere çeşitli nedenlerle Almanya’ya giden Türkler arasında sonraları edebî faaliyetler de gelişir. 1960’lardan itibaren Fethi Savaşçı, Bekir Yıldız, Yüksel Pazarkaya, Aras Ören, Güney Dal, Habib Bektaş gibi pek çok edebiyatçı, eserleriyle Almanya’daki Türklerin yaşamına ayna tutarlar. Türklerin Almanya gerçeğiyle karşılaşmalarını ve Almanya’daki yaşamlarını; ikilemeleriyle, mekâna ve zamana tutunma çabalarıyla, özlemleriyle, pişmanlıklarıyla, hatıralarıyla, yabancılıklarıyla, yalnızlıklarıyla, dışlanmışlıklarıyla, kabullenişleriyle, reddedişleriyle hem bireysel hem de toplumsal çerçevede gerçekçi bir düzlemde ortaya koyarlar. Böylece Almanya’ya göç, belgesel nitelikte kendine özgü bir edebiyat yaratır” (Demir, 2011: 676).

Almanya’ya ilk giden kuşak -birinci kuşak- memleketindeki akrabalarına para göndermek, sevdiği kadınla evlenmek için başlık parasını biriktirmek, daha iyi şartlarda yaşamak gibi genelde maddi sorunlara dayanan nedenlerden dolayı Türkiye’den Almanya’ya göçmüş ve orada çalışmaya başlamışlardır. Türkiye’den Almanya’ya giden işçilerin bir kısmı yasal yollardan yani çalışma izni alarak çalışmış; bir kısmı ise turist vizesiyle gidip kaçak olarak çalışmışlardır.

1960’larda Almanya, Türkiye’den teknoloji, ekonomi olmak üzere pek çok alanda daha ilerideydi. Almanya’ya işçi olarak giden ilk kuşak kendi memleketlerinde görmedikleri, bilmedikleri pek çok şeyi ilk defa Almanya’da görmüş; bu iki ülke arasındaki sosyo-ekonomik derin farklar ise Türklerin Almanya’ya uyum sürecini zorlaştırmıştır. Uyum sürecini zorlaştıran bir diğer önemli etken ise dil problemi olmuştur. Birinci kuşak Türkler Almanca bilmiyordu. Bu durum Almanlarla iletişime geçememelerine, günlük olayları takip edememelerine ve gittikçe kendi alanlarını oluşturarak Almanlardan uzaklaşıp daha da *yabancı* hissetmelerine sebep oluyordu.

“Türkiye kendi periferisindeki vatandaşlarını entegre etmeden/edemeden Avrupa’ya işçi olarak göndermiştir. Okuma yazması dahi olmayan ve Türkiye’nin kırsal kesimlerinden göç eden Türk işçiler aslında Avrupa’ya kalıcı olmak niyeti ile gitmemişlerdi. Onlar Türkiye’deki yüksek orandaki işsizlik sonucu ailelerini ve ülkelerini bırakarak başta Almanya olmak üzere, Batı Avrupa’nın yolunu tutmuşlar. Dilini, kültürünü ve yaşam tarzını bilmedikleri bu ülkede tutunmaları ve yaşam mücadeleleri başarılar kadar dramlarla da dolu öyküdür aslında” (Kaya, 2008: 150).

Bu başarı ve dramları da içeren yaşam mücadeleleri bir süre sonra çeşitli sanat dalları aracılığı ile dışa vurulmaya başlanmıştır. Edebiyat, kurgu ya da anı paylaşımı aracılığı bu öykülerin anlatılması için büyük bir rol oynamıştır.

Uyanık, kendini soyutlanmış hisseden bu ‘yabancıların duygularını ve düşüncelerini yazarak anlatmaya çalıştığını belirtir. Aynı zamanda bu yazıların yayınlanabilme düşüncesinin henüz olgunlaşmamış olduğunu ifade eder ve ekler:

“Çok sayıda şiir ve öykü türünden çalışma önemsenmez, üstelik onlardan bazıları yırtılıp atılmaktan kurtulamaz. Yazan kişilerin amaçları arasında yaşamak zorunda kaldıkları ülkede, karşı karşıya oldukları durumları dile getirmek ve bu yazma uğraşı yolu ile yalnızlıklarını; dışlanmışlıklarını unutmak vardır” (Uyanık, 2008: 114)

Yazarak yaşadıkları sorunları, duygularını aktarmaya çalışan ilk kuşak yazarlar içinde buldukları hayatın farklı sorunlarına dikkat çekmeye çalışmışlardır. Bu sorunları gerek ‘yabancılık’ hissinden gerek buldukları ülkenin diline yeterince hakim olamamaktan çoğunlukla ana dilleri olan Türkçede eserler vererek anlatmaya çalışmışlardır.

“Göçmen olmayı kabul etmiş bu insanlar, ilk aşamada hem kendi yaşamlarını anlatabilme hem de alışık olmadıkları ülkenin ezen koşullarını ve bu ülke toplumunun onlara ters gelen yaklaşım biçimlerini kaleme almayı denediler. Özellikle düşük ücretle çalışan ve kendi ülkesinde yüksek beklentilerle göç etmiş bu işçilerin eserlerinde çektikleri sıkıntılar, fabrika hayatı, oturma, çalışma izni, kaçak çalışma, vatan hasreti, yabancılık, yeni kültürle bir türlü uyuşmamak gibi konular yer alır. Bu ilk denemeler özellikle dil engellerinden dolayı Türkçe olarak başlamıştır” (Kuruyazıcı, 2001: 6).

Birinci kuşağın Almanya'ya giderkenki düşüncesi burada çalışıp biraz para biriktirip tekrar ülkelerine dönmektir. Başlangıçtaki bu fikirlerini gerçekleştiremeyen birinci kuşak, misafir işçiler, ailelerini Almanya'da kurmaya başladılar. Kendilerinin de Almanların da dönecek diye düşündükleri bu misafir işçiler başlangıçta ailelerini burada kurmak istemeseler de özellikle ekonomik koşullardan dolayı Almaya'da yaşamaya devam ettiler. Burada ailelerini kuran Türkler'in burada doğan çocukları yani ikinci kuşak Türkler eğitimlerini Alman okullarında başladı ve dolayısıyla Almanca öğrenebildiler. Birinci kuşak için önemli bir problem olan dil engeli ise ikinci kuşak Türklerde aşılmıştı. Fakat ne Türk ne Alman gibi olabilen bu kuşak da bu iki kültür arasında sıkışıp kaldı. Bu kuşağın yazarları duygularını artık Almanca olarak ifade etmeye başlamış; eserlerindeki konular vatan hasreti, işçi hayatı, fabrika hayatı, çalışma koşulları, oturma, çalışma izni gibi birinci kuşağın eserlerinde çokça yer verdiği konular değil; daha çok iki kültür arasında sıkışıp kalmanın yarattığı ikilemlerin anlatıldığı konular olmuştur. İkinci kuşağı takip eden üçüncü kuşak ise artık Almancayı bir Alman kadar bilmektedir. Yüksek eğitilmiş, çoğu Alman vatandaşı olmuş bu kuşak yazarların meselesi artık kültürel ikilem, fabrika hayatı, vatan hasreti değil; edebî kaygılarla eserler kaleme almaktır.

Başlangıçta biraz çalışıp giderler gözüyle bakılan işçi göçmenlerin ilk eserlerini 'Konuk İşçi Yazını' (Gastarbeiterliteratur) adı altında incelenmeye başlanır. Yabancıların Almanya'da kalıcı olmasının anlaşılmasından sonra 'Yabancılar Yazını' (Ausländerliteratur) şeklinde yeni bir adlandırmanın ardından nihayet hâlen kullandığımız 'Göçmen Edebiyatı' (Migrationliteratur) terimi kullanılmaya başlanmıştır."¹

Hem adlandırma hem içerik konusundan aydınlatılmaya ve araştırılmaya muhtaç 'Göçmen Edebiyatı' başlı başına bir tez konusudur. Bu çalışmada Göçmen Edebiyatı sınıflandırmasına ait eserler veren Yüksel Pazarkaya'nın "Oturma İzni" öykü kitabında göç meselesi" konusu incelenecektir.

Yöntem

Bu çalışmada anlatmaya bağlı edebî metinleri inceleme yöntemi olarak nitel inceleme yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda incelenen hikâyelerin olay örgüsü, kişiler, mekân ve zaman; metnin yazılma amacı olan göç unsurları takip edilerek analiz edilmeye çalışılmıştır. Yazarın hikâyelerinin yazılma amacı Almanya'ya giden işçilerin yaşadığı zorlukları anlatmaktır. Hikâye kahramanlarının başından geçen olaylar gerek hikâyelerin yazıldığı

---

¹ Terimler için Nilüfer Kuruyazıcı, a.g.m s. 10

sosyal zamanda; gerekse kahramanların sosyal zamandan önceki hayatlarına dair geri dönüşlerle okuyucuya aktarılmıştır.

Araştırma, yazarın hikâyelerindeki göç hakkındaki sözcükler, yapılar ve izlek göndermeleri takip edilerek kaleme alınmıştır.

1.Yüksel Pazarkaya Kimdir?

Yüksel Pazarkaya, 1940 yılında İzmir’de doğmuş ve yükseköğrenim bursuyla Almanya’ya gitmiş ve uzun bir sürede orada kalmıştır. Kimya yüksek mühendisliği diplomasının yanı sıra Edebiyat Bilimleri ve Felsefe de okuyan yazarımız şiir, roman, öykü, tiyatro oyunları yazmış; ayrıca Türkçe ders kitapları yayımlamış ve Almanca-Türkçe; Türkçe-Almanca telifli çeviriler yapmıştır. Eserleri farklı dillere de çevrilen Pazarkaya, aynı zamanda Alman televizyonları için diziler hazırlamış ve oyunları devlet tiyatrolarında da sahnelenmiştir. (Bayrakdar, Füsün, s.60) Yüksel Pazarkaya, farklı türlerde pek çok eser kaleme almış oldukça üretken bir yazardır. Her ne kadar kendisi Almanya’ya eğitim amaçlı gitmiş de olsa özellikle Almanya’ya çalışmak için giden işçilerin hayatlarını gözlemlemiş, araştırmış ve onların farklı hikâyelerini kaleme almış ve bir döneme tanıklık etmiştir.

2. “Oturma İzni” Öykü Kitabı

“Oturma İzni” öykü kitabı iki bölümden oluşmaktadır. İkinci bölümdeki öyküler Varlık Dergisi ve Yıllığında yayımlanmıştır. Birinci bölümü oluşturan öyküler ise Batı Alman Radyolar Birliği için (ARD) için yazılmıştır. Federal Almanya ve Batı Berlin’de aynı anda, günlük Türkçe programlarında yayımlanmış ve orada yaşayan Türkler tarafından ilgiyle izlenmiştir.

‘Oturma İzni’ aynı zamanda kitaba adını veren öykü kitabının birinci bölümünü oluşturmaktadır. Bu bölümde on sekiz öykü yer almaktadır. İkinci bölümde ise ‘Bir Düzeni Bozmak’adıyla beş öykü bulunmaktadır.

“1977 yılında ilk kez Derinlik Yayınları’ndan çıkan Oturma İzni, o zaman pek çok eleştirmen ve yazarın belirttiği gibi, gönüllü ya da zorunlu göç eden insanların sarsıcı olduğunca, şiirsel öykülerini içeriyor. Bu öyküler, göç insanları üzerine yazıların klasik kitabı oldu”
(Cem Yayınevi, 2011, Öndeğini).

Kitap, yazarın gözlemlediği ya da bazen bizzat yaşadığı olaylardan yola çıkarak şiirsel bir üslup ile yazılmış ‘gurbet’ öykülerinden meydana gelmektedir.

2.1. “Oturma İzni”nde Göç Meselesi:

Bu çalışmada Pazarkaya'nın öykülerinde göç olgusu ile ilgili gönderimler üç temel başlık altında incelenecektir. i) göç sebepleri ii) göç yolları/esnası ve sonrası iii) kimlik problemi. Yazar, her ne kadar kendi yükseköğrenim bursu ile öğrenci olarak Almanya'ya gitmiş olsa da oradaki gurbetçilerin Almanya'ya eğitim kültür gibi sebeplerden değil mecburiyetten gittiğinin bilincindeydi. Yazara göre bu mecburiyet de maddi sıkıntılardan kaynaklanmaktaydı. Temelinde ekonomik sebeplerin yer aldığı Almanya'ya göçün sosyo-ekonomik ve kültürel boyutu hem gidenlerin hem arkada kalanların bakış açısıyla gerçekçi bir boyutta anlatılmıştır. Özellikle Türkiye'nin kırsalından giden göçmenler *gurbette* yaşadıkları pek çok soruna ekonomik sebeplerden dolayı katlanıyorlar. Türkiye'de işsiz ve kötü şartlar altında yaşayan bu insanlar Almanya'yı son çare olarak görüp Almanya'ya gitme kararı alırlar. Bu *gurbet* serüvenleri bu şekilde başlamış oluyor. *Oturma İzni* öykü kitabının birinci öyküsü 21 Kan Gülü'dür. “**21 Kan Gülü**”nde babasıyla Almanya'ya göçen Ayşe'nin hazin sonlu hikâyesi anlatılmıştır. Baba Hüsrev, çalışmak için kızıyla Alman'ya ya gider. Orada madende çalışmaya başlar.

“Kaçılır, göçülür, iraklarda pek iraklarda el ellerinde tutulan bir somun ekmeğe varılır. Almanya'ya varılır. Kara ocaklara, kara köür ocaklara varılır. İnilir, inilir, yerin dibine varılır. Kara ekmeğe, karanlık ekmeğe varılır”
(Pazarkaya, 2011: 10).

Yukarıdaki alıntıdan anlaşılacağı gibi Almaya'ya göç etmenin sebebi ekonomiktir.

Hüsrev'in, zamanla büyüüp serpilene kızı Ayşe'yi biri Ömer diğeri Hasan olan iki Türk ister ve babası Ayşe'yi başlık parası karşılığında köyde evli ve üç çocuklu Hasan'a satar. Bunun sebebi ise imam nikahlı birinin boşanmasının daha kolay olacağı ve sonra eğer tekrar isteyen olursa kızı Ayşe'yi tekrar başlık parasıyla evlendirebileceğidir. “*Dumur usun kurnazlığı: Hoca sözüyle avrat kolay boşanır. Ayşe gene bana kalır. Gene satarım*” (Pazarkaya, 2011: 11). Fakat Ayşe'ye âşık olan Ömer bunu kabullenmez ve aşkıdan uzaklaşmak için Almaya'dan Belçika'ya çalışmaya gider. Sonuçta *kara ekme* Belçika'da da vardır. Ömer bu hasrete dayanamayıp tekrar Almanya'ya döner.

“Kara ekme, karanlık ekme Belçika'da da vardı. Kalktı bir ışıklı gün Belçika'ya vardı. Kara ekme daha da kara, karanlık daha karanlık oldu. Gittikçe daha kara, gittikçe daha karanlık. Ne bu özleme bu Ömer dayanır

oldu, ne bu tutkuya. Kalktı karanlık bir gece Ayşe'nin, Hasan'ın, dumur uslu Hüsrev'in Alman kentine aktı” (Pazarkaya, 2011: 11).

Ayşe'yi de kendisiyle kaçması için ikna etmeye çalışır. Ayşe ikna olmaz ve Ayşe'yi 21 yerinden bıçaklayarak öldürür. Çalışmak, para kazanmak için göç edilen Almanya'da; bir ailenin sona eren hayatını yazar *21 Kan Gülü* adlı öyküsünde masalsi bir dille anlatmıştır.

Kitaptaki bir diğer öykü olan **“Mahmut ile Güldane”** adlı öyküde ise yazar Almanya'ya göçün en büyük nedeni olan maddi sıkıntıları şöyle dile getiriyor:

“Çifti çubuğu bırakıp gelmedi. Çifti çubuğu olsaydı, işi neydi elin yabanında

...Baba yoksulun teki, mal mülk, çift çubuk yok. Mahmut bakmış baba eşiği ağıt eşiği. ... Usuna dünyalar taktı. Usuna bir Almanya taktı. Çekingendir, ürkektir, Türkiyeli Mahmut, ama bir kez takılmıştır usuna o söz, bir dünya muştulayan söz: Almanya” (Pazarkaya, 2011: 28).

Askerden henüz dönen Mahmut, hem ailesinin ona maddi destek sağlayamayacak olması hem de işsiz olması sebebiyle *elin yabanına* sürüklenmiştir. **“Hasan Bir Şey Bilmiyor”** adlı öyküde de Almanya'ya göçün en büyük sebebi maddi sorunlar şu şekilde ifade ediliyor:

“Köydeki toprak onları doyurmaya yetmediğinden biri Almanya öbürü Fransa yabanına çalışmaya çıktılar. Kendileri öyle istediği için değil. Öyle rast geldiği öyle gönderildiği için. Nereye deseler oraya gideceklerdi. Başka çıkarı yoktu. Yoksa iki kardeş birlikte giderlerdi” (Pazarkaya, 2011: 39).

Burada da iki kardeşin yine maddi sıkıntılardan dolayı ülkelerini bırakıp gittiklerinden bahsediliyor. Öykülerde maddi problemler göçün en büyük sebebini teşkil etmektedir. Dönemin de şartlarını hatırlayacak olursak özellikle kırsaldaki işsizlik insanları hiç bilmedikleri yerlere gitmeyi bile göze alılabiliyor. Fakat asıl mesele Almanya'ya gittikten sonra başlıyor. Daha önce de belirttiğimiz gibi birinci kuşak göçmenlerin Almanya'daki en büyük problemi dil engeliydi. Bu engel oradaki Türklere *yabancı* olmaktan başka bir şans vermiyor. Ayrıca ülkelerindeki kültürlerini Almanya'ya direkt taşımaları, Türkiye'nin aynı şehirden giden göçmenlerin birlikte yaşama istekleri de göçmenlerin Almanya'ya uyumunu zorlaştırmaktadır. Almanya'ya uyum sağlayamayan Türkler de Almanlar tarafından *yabancı* olarak dışlanmalarına ve kendilerini öteki ve farklı hissetmelerine neden olmuştur.

Bir diğer mesele ise Almanya'ya gitme yollarıdır. Kimileri Almanya'ya çalışma izni, oturma izniyle yani yasal yollarla giderler. Fakat bu süreç aylar hatta yıllarca sürebiliyordu.

Bu kadar beklemek istemeyenler ise turist vizesi ile gidip Almanya’da yasal olmayan yollarla çalışmaya başlarlar. Kaçak çalışan işçilerin Almanya’da karşılaştığı çalışma koşullarının zorluğu, uyum ve dil problemine bir de polisten kaçmak, kaçak yaşamak da eklenmiştir. Bu durum **“Mahmut ile Güldane”** öyküsünde şöyle dile getirilir.

“Bir turist pasaportuyla dökülür yollara açık göz bir otobüste. Turist kavramını ters yüz edenler ordusuna katılmıştır. Dünyanın en garip, en yoksul turistlerinden olmuştur. Otobüsün içi Mahmut gibi Anadolu dolu. Hepsi turist pasaportlu” (Pazarkaya, 2011: 28).

Asıl göç meselesi de buradan sonra yani Almanya’ya gittikten sonra başlıyor. Özellikle turist olarak gidip orada kaçak çalışanlar, onlara iş bulanlara borçlanıyor. Zaten çalışma izni olan işçiden daha az kazanıyorlar. Sağlık güvenceleri de olmayan bu insanlar tüm bu sorunlara ek olarak polisten de kaçmak zorunda kalınca bin bir umutla geldikleri; karınlarını doyurmayı, biraz da olsa rahat yaşamayı hayal ettikleri Almanya, onlar için adeta kâbusa dönüşüyor. Kaçak çalışan bu işçiler oldukça insanlık dışı koşullarda yaşayıp çalışıyorlar. Bu duruma yazarımız **“Çöp”** adlı öyküsüyle şöyle ışık tutuyor:

“Kırşehir çöplüğünden, Alman’ın çöp variline. Savrula savrula, çöplükten kurtulamadan. Çöplükten, itilip kakılmaktan, kullanılmaktan, horlanmaktan başka bir şey bilmeden, tanımadan. Öğrenmek, çalışmak, yaşamak nedir görmeden.

... Allahsızın biri tuttu elimizden. Kaçak iş bulurum, dedi. Allah razı olsun, dedik. Beş lira verir saatine. Firmadan ama on beş lira almış. O verdiği beşe de bir sürü masraf çıkarır. Yok yatak parası, yok elektrik su parası. Gavura çalıştık kaç ay. Düşük işte bize yaşaran yere.” (Pazarkaya, 2011: 14).

Bu öykünün başkişisi Hamza adında Türk kaçak işçidir. Diğer işçilerle kaldıkları bina kaçak işçi ihbarı ile polis baskınına uğrar. Hamza da yakalanma korkusuyla çöp variline gizlenir. Baskının sonunda Hamza ve yan odadan bir arkadaşı aynı yöntemle polisten kaçmıştır. Polisten kurtulurlar ama çöp varilinde kendilerini *çöp* olarak hissetmekten kurtulamazlar. İşte gurbet, gurbette çalışma iznin olmadan kaçak çalışmak, ülkeye gönderilme korkusu Hamza’yı çöp variline iteklemiştir. Yukarıdaki kısa alıntı da Hamza’nın çöp varilinde kaldığı süre zarfında aklından geçenlerdir. Kaçak işçi meselesinin geçtiği **“Sincaplar”** adlı öyküde kaçak işçi olarak çalışmanın yarattığı durum şu şekilde ifade ediliyor:

“Kaçış Fransa’dan Almanya’ya getirdi. Kaçak şimdi de buradaki sülüklerin elinde somuruluyor. Ben sana iş veririm, demiş biri. Ama iki bin markını alırım. Eh, ne yapalım, iş olsun iki bini verelim. Çok çalışır öderiz.

Verdik ama, gene kaçak işimiz. Konuşmak, dolaşmak, hastalanmak, eğlenmek yasak. Herkes alır on beş, sana verirler beş. İstersen işine gelirse. Sonra korkuyla arandaki bu işli dışlılık. Polis aramaları sıklaştırmış. Bilmem kaç kaçak Türk yakalanmış. Uçağa atılıp sınır dışı edilmiş. Bu gece baskın olacakmış. Bıçağın ucunda yaşamak diye buna denir” (Pazarkaya, 2011: 22).

*Bıçağın ucunda yaşamak işte Almanya’da kaçak olarak yaşayanların içinde bulunduğu korku durumu aynen böyledir. Hem polisten kaçmak hem geri gönderilme korkusu, memleketeye dönünce yine benzer maddi zorunlar çekme kaygısı, bütün bunlar zaten çok güç olan göçmen olma durumunu daha da zorlaştıran meselelerdir. Fakat gurbette tek sorun yaşayanlar kaçak işçiler değildir. Oturma izni, çalışma izni olanların da korkuları vardır. Bu korku çalışma ve oturma izinlerinin süresi dolduğunda uzatılmama korkusudur. Kitaba adını veren **“Oturma İzni”** öyküsü bu mesele üzerine eğilmiştir. Öykünün başkişisi oturma iznini uzatmak isteyen bir göçmenin yaşadıklarını anlatır. Öyküde oturma iznini uzatmak için göçmen bürosuna giden işçinin oraya giderken yaşadığı korkuyu şu şekilde ifade edilmiştir:*

“Birinci kata varılır. Aynı şaşkınlık, aynı kendinden uzaklık. Bir yumak ürkeklik. Kapılar var. Sanki bambaşka. Hiç görülmemiş. Göğe ya da yerin yedi kat dibine açılan kapılar. Dev gibi gelir göz ucuyla süzülünce. Açmak istese boyu yetişmeyecek sanki kapı tokmağına. Oysa kapı işte her yerde aynı. ... Elindeki kâğıt parçasında numara yazılı. Her şeydir o numara. Oda numarası. Birinci katta yok. Gene merdivenler. Gene boşluk. Koca kalıp boş mu, ağır mı ağır. Kapılardan numara arayanlar bir insan değil, ufaldıkça ufalmış, camlaşmış kısık bir çift göz. ... Numarayı görür gözler en sonunda bir kapıda. Başlar kalıp bir ses vermeye içerden dışarı güm güm. Bir telaş bir çırpınış, bir çarpıntı. Bu, kalıbın korku sesidir. Heyecan kamçıyla dövülmüş korku sesi. ...

Sıra gelir sana. Kasadar Türkçe olarak ‘yirmi mark’ deyince bir dost evinde sanıverirsin kendini. ‘Buyurun’ dersin Türkçe ve sevinçle uzatırsın yirmi markı. Yüz deseydi, çıkarıp yüz verecektin” (Pazarkaya, 2011: 36-38).

Gurbette her şey zaten oldukça zorken bir de oturma izninin, çalışma izninin iptal edilebileceği gerçeği ile yüz yüze kalmak, o korkuyu hissetmek göçmenlerin içinde buldukları zor koşulları daha da zorlaştırıyor. Daha insancıl yaşama şartları için, ekmek parası için yabancı ve öteki olmaya çoktan alışmış Türk göçmenler bir de yasalar karşısında zorluklar yaşamaya başlamıştır. Aslında göçmen olmak, göç etmek görüldüğü kadar kolay değildir. Hem giden için hem kalan için zor hayat şartları her şeyi zorlaştırmaktadır. Yazar bu bağlamda sadece gidenlerin Almanya’da yaşadığı sıkıntılara değinmekle kalmamış bir de geride kalanlar açısından göç meselesini irdelenmiştir. **“Bayram Masalı”** öyküsünde Almanya’ya göçmen olarak giden gencin sevdiğini geride bırakması ve dönüp ona kavuşamaması masal geleneğimize uygun bir üslup ile anlatılmıştır. Hatta bu öyküde Yemen ve Almanya kıyaslanmış; nasıl ki Yemen’e giden dönemezse Almanya’ya giden de dönmez deniyor. Nitekim öyle de oluyor genç memleketine dönmüyor ve bir çift daha kavuşmadan ayırıyor.

Bu konulara ek olarak yazar Almanya’daki çalışma, oturma izni ya da vatandaşlık için yapılan kâğıt üzerindeki evliliklerden, karısını döven ve çalıştığı parayı elinden alıp kumar oynayan ya da başka özellikle Alman kadınlarıyla vakit geçiren erkeklerden de bahsetmiştir. Bunların dışında Türk-Alman kimlik problemine de değinen yazar Almanya’ya işçi olarak gidenlerin yaşadığı tüm zorlukları kaleme almıştır. Maddi sıkıntılar, kaçak çalışma ve dil problemi yıllar sonra yerini kimlik problemine bırakmıştır. Bu kimlik problemi özellikle çocuklar üzerinden daha çarpıcı bir şekilde anlatılmıştır. Özellikle orada doğan çocuklar yani ikinci kuşak kimlik sorunları yaşamaya ve içinde buldukları durumu da sorgulamaya başlar. Onlar tıpkı Almanlar gibi konuşur, giyinir, yaşar ama Alman değildirler. Bu kimlik ve ikinci sınıf muamele **“Atkestanesi”** adlı öyküde bir çocuğun gözünden verilmiştir. Anaokuluna giden Ender öğretmenin ödevi üzerine parklardaki atkestanelerini toplamaya koyulur. Parkta kendi arkadaşları ile beraber atkestanesi toplayacakken en yakın arkadaşının ona “Sen toplayamazsın. Sen Alman değilsin.” demesi üzerine Ender’in aklını “Alman olmak Türk olmak nedir? Yabancı olmak ne demek?” gibi sorular kurcalar. Bu sorudan ziyade yabancı olduğu Alman olmadığı için ya en yakın arkadaşı Stefan onunla oynamazsa? Ender’in çocuk aklını karıştıran ve yoran yabancı olma henüz onu anaokulundayken bulmuştur. Yani tek mesele çalışmak, iş bulmak, dil bilmemek değildir. Bunların hepsini de yapsalar onlar her zaman Alman olmadıkları için *yabancı*dırlar. Bu gerçek maalesef henüz altı yaşında karşılıklarına çıkabilecek kadar acımasız bir gerçektir.

“**Karl Bauer’in Yabancılığı**” adlı öyküde ise yazar Türklerin kimlik problemine bir Alman’ın gözünden yer vermiştir. Almanya’ya giden bir Türk çift; çocukları vesilesiyle Karl Bauer ve eşiyle tanışır. Bu iki çiftin çocukları sokakta oyun oynarken tanışıp arkadaş olurlar. Daha önce bu Türk çocukları Alman çocukları tarafından bir kaç kez hırpalanmış bu yüzden de aile bu çiftin çocuklarıyla görüşmesine önce çok şaşırılmış ve korkmuşlardır.

“Oyun yerine gidiyorlar, koşuyorlar, oynuyorlar, başka çocuklarla konuşuyorlar. Onların evine bile gidiyorlar. Oysa daha önceleri oyun yerinde birtakım Alman çocuklarından sopayı yiyip eve koşuyorlardı. Çıkmalarıyla ağlayarak geri dönmeleri bir oluyordu. Kendi yabancılığımız değil bizi kemiren, kahreden, tüketen bu çocukların mutsuzluğu. Köksüzlük ve çocuk olmayış ışıltılarını yitirmişti” (Pazarkaya, 2011: 16,17).

Bu Türk çocukları diğerleri tarafından okulda, sokakta oldukça dışlanmıştır. Ancak Karl Bauer, eşi ve çocukları bu aileye çok yakın davranmış ve Almanların göçmenleri neden dışladıklarını şöyle açıklamıştır:

“Yabancı işçilerin de hâli yaman dedi Kalr Bauer. Bu İtalyan bu Türk, diyorlar. Birine makarna, birine kimyon diyorlar. Burun kıvrıyorlar. Sanki kendileri daha iyi. Kim kimden daha iyi ki? N’olmuş İtalyan’sa, Türk’se, diyorum. Salak salak bakıyorlar.

Ben de yabancıyım şimdi. Hiç İtalya’dan Türkiye’den gelmek gerekmez, yabancı olmak için. Yalnız ben mi? Sanmam. Hepsi öyle. İçlerinde öyle can atanları var ki, bir İtalyan’la bir Türk’le konuşabilmek için. Gidip gelmek için.

Ama korkarlar” (Pazarkaya, 2011: 19).

Öykülerde Almanya’dan genellikle ‘yaban’, ‘Alaman’, ‘yaban eller’ gibi kavramlarla bahsedilmiştir. Bu hitap Almanya’da karşılaşılan kimlik bunalımı ve uyum probleminin göstergesidir.

Yazara göre göç mecburi yapılan ve kimsenin gönüllü olarak başka bir ülkeye daha kötü şartlar altında yaşamak için gitmeyeceği toplumsal vakadır. Göç bir neden değil; bir sonuçtur.

Sonuç

1960'lardan günümüze dek pek çok filme, şarkıya, romana, öyküye konu olan Türkiye'den Almanya'ya göç esasında çok yönlü ve derinlikli araştırılması gereken bir alandır. Bu çalışmada göç meselesinin Pazarkaya'nın 'Oturma İzni' öykü kitabına yansımaları incelenmiştir. Almanya'ya gitmek fikri bile o zamanlarda güç iken gittikten sonra yaşanan sorunlar göçmenleri olumsuz olarak etkilemiştir. Başka bir ülkede dil bilmeden, insani şartlardan uzak, korkarak yaşamak göçün en büyük sorunudur.

'Oturma İzni', ülkemizden çok farklı hayallerle daha iyi şartlarda yaşamak, çocuklarına daha iyi bir gelecek sunmak, parasızlıktan kurtulup sevdiği kadınla iyi bir hayat sürebilmek için kendi ülkelerinde bulamadıklarını bulmak için Almanya'ya göç eden Türklerin hikâyesidir. Dilini, kültürünü, alışkanlıklarını bilmediği yerlerde ekmeğinin peşinde koşanların karşılaştıkları bazen komik bazen de trajik durumlar anlatılmıştır.

Pazarkaya'nın işlek kaleminden çıkan eserler hem gerçekliği hem de anlaşılır üslubuyla göçün 50. yılında da hâlen eskimeden okunmaktadır. 'Oturma İzni'nde birinci kuşak Türk göçmenlerin hayatı sosyo-ekonomik, kültürel olaylar edebî kurallar çerçevesinde gerçekçi ve çarpıcı bir şekilde kaleme alınmıştır.

Almanya'ya 1960'larda başlayan göçü anlatan Pazarkaya bizzat anlattıklarına yakın şeyler yaşamış, orada yaşayan Türklerin sorunlarını kaleme alıp duyurma düşüncesiyle yıllarca emek vermiştir.

Kaynakça

Baykurt, F. (1978). “Oturma İzni: Yüksel Pazarkaya’nın Öyküleri”. İstanbul: Varlık Yay. 852, 14-15.

Bayrakdar, F. (2008). “Kültür Aktarımında Çeviri Stratejileri: Yüksel Pazarkaya'nın Türkçe-Almanca Çeviri Örneğinde Bir Araştırma” Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı / Alman Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı,

Demir, A. (2011). “Sosyo- Ekonomik Yönüyle Almanya’ya Göçün Yüksel Pazarkaya’nın Oturma İzni Öykü Kitabına Yansımaları” Turkish Studies, 6 (3), 675- 689, Türkiye.

Kaya, İ. (2008). “Avrupalı Türkler: Misafir İşçilikten Avrupa Vatandaşlığına” *Doğu Coğrafya Dergisi*. 13(19).

Kuruyazıcı, N. (2001). “Almanya’da oluşan Yeni Bir Yazının Tartışılması”, Gurbeti Vatan Edenler, Yayına Haz: Mahmut Karakuş-Nilüfer Kuruyazıcı. Ankara.: Kültür Bak. Yay.

Pazarkaya, Y. (2011). *Oturma İzni*, İstanbul: Cem Yayınevi.

Uyanık, G. (2003), “Tartışmaların Odağında Yer Alan Bir Yazın: ‘Göçmen Yazını’, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 22, 113-120.

_____ (1977). “*Oturma İzni*” *Kitabının Öndeğini*, İstanbul: Cem Yayınevi:

_____ (2001). *Gurbeti Vatan Edenler*, Ankara: Kültür Bak. Yay.